

DOĞAL AFETLER NEDENİYLE ALINAN SİGORTA TAZMİNATININ AMORTİSMANI VE YENİLEME FONU

1. KONU

Ocak 2016 tarihli Platform Dergisinde, 16/02 sayılı raporla işletmeler tarafından satılan sabit kıymetler için ayrılan sabit kıymet yenileme fonu ile ilgili açıklamalara yer verilmiş idi.

Öte yandan, yangın, deprem, sel, su basması gibi afetler sonucu sigorta şirketlerinden alınan Amortisman Tabi İktisadi Kıymet tazminat bedellerinin ne şekilde işleme tabi tutulacağı konusunda da Vergi Usul Kanunu 329'ncü maddesinde düzenleme bulunmaktadır. Hasar sonucu alınan tazminat bedellerinin yenileme fonuna alınıp, yeni iktisadi kıymet alımında amortismanın yenileme fonundan mahsup edilebilme şekli ve süresi bu yazıda ele alınmaktadır.

Vergi Usul Kanunu 328'nci maddesinde de benzer şekilde bir düzenlemenin mevcut olduğu bilinmektedir. Yazımıza konu olan 329'ncü maddenin bu madde ile olan en önemli farkı amortisman tabi iktisadi kıymetin malikinin isteği dışında elinden çıkmasıdır.

Doğal bir afet olarak tanımlanan yangın, deprem, sel, su basması gibi afetler sonucunda istemeyerek elden çıkan sabit kıymetin sonucu sigorta şirketinden alınmış bulunan sigorta tazminat bedeli, V.U.K. 329'ncü madde kapsamında yenileme fonuna alındıktan sonra bu fondan yeni sabit kıymetin amortismanına hangi durumlarda mahsup edilebilecektir. Ayrıca, hasara uğrayan kıymetler için sigorta tazminatı sadece ilgili kıymetin sigorta ettirildiği sigorta şirketinden değil, zarara yol açan başka işletmenin sigorta şirketinden de alınabilir. Veya tazminat, hasarın meydana geldiği yılda değil de daha sonraki bir yılda alınabilir.

Bu çalışmamızda, yukarıda bahsedildiği üzere işletmelerin aktifinde kayıtlı olan sabit kıymetlerin herhangi bir nedenle hasara uğraması ya da yok olması durumunda alınan sigorta tazminatlarının ne şekilde işleme tabi tutulacağı tartışılacak ve değerlendirilecektir.

2. YASAL DÜZENLEME

Belirtildiği üzere konu, VUK'nun 329 uncu maddesinde düzenlenmiş bulunmaktadır. Maddeye göre;

“Yangın, deprem, sel, su basması gibi afetler yüzünden tamamen veya kısmen ziyaa uğrayan amortisman tabi iktisadi kıymetler için alınan sigorta tazminatı bunların değerinden (Amortismanlı olanlarda ayrılmış olan amortisman çıktıktan sonra kalan değerden) fazla veya eksik olduğu takdirde farkı kar veya zarar hesabına geçirilir.

Şu kadar ki, alınan sigorta tazminatı ile ziyaa uğrayan malların yenilenmesi işin mahiyetine göre zaruri bulunur veya bu hususta işletmeyi idare edenlerce karar verilmiş ve teşebbüse geçilmiş olursa bu takdirde tazminat fazlası, yenileme giderlerini karşılamak üzere, pasifte

geçici bir hesapta azami üç yıl süre ile tutulabilir. Bu süre içinde kullanılmamış olan tazminat farkları kara ilave olunur.

Üç yıldan önce işin terki, devri veya işletmenin tasfiyesi halinde bu tazminat fazlası o yılın matrahına eklenir.

Yukarıdaki esaslar dahilinde yeni değerlerin iktisabında kullanılan tazminat fazlası, yeni değerler üzerinden bu kanun hükümlerine göre ayrılacak amortismanlara mahsup edilir. Bu mahsup tamamlandıktan sonra itfa edilmemiş olarak kalan değerlerin amortismanına devam olunur.”

Gelir İdaresi Başkanlığı İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığının 17 Mayıs 2013 tarih ve 3997 sayılı özelgesinde ise; “Yenileme Fonu iktisadi işletmelere dahil iktisadi kıymetlerin yenilenebilmesi için bu kıymetlerin satışından veya ziya uğramasından dolayı alınan sigorta tazminatı sonucu doğan karların bilançonun pasifinde azami üç yıl süre ile bekletilmesini ifade eden bir vergi erteleme yöntemi olarak, işletme içi yatırımları teşvike yönelik bir uygulamadır” şeklinde belirleme yapıldıktan sonra; “Yenileme fonunun iktisadi kıymetin iktisabında kullanılması halinde, bilançonun pasifinde yer alan fon yeni değer için ayrılacak amortismanlara mahsup edilmekte olup, mahsup etme işleminin, iktisadi kıymetin değerinin amortisman yoluyla itfa edilme süresinden önce tamamlanması durumunda iktisadi kıymetin kalan değer kısmı için amortisman ayrılmasına devam edilecektir” şeklinde açıklama yapılmıştır.

3. KONUNUN TARTIŞILMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Konu Platformda;

- Hasara uğrayan sabit kıymetler için alınan tazminatın yenileme fonuna alınması için gerekli şartlar ve bu fonun kullanım süresi,
- Üçüncü şahıslardan alınan tazminat için de fon ayrılıp ayrılamayacağı,
- Kanunda yazılı nedenler dışındaki nedenlerle hasara uğrayan kıymetler için alınan tazminatlar açısından da bu uygulamanın geçerli olup olmayacağı,

Yönlerinden tartışılmış olup, ulaşılan sonuçlar aşağıda açıklanmıştır.

3.1. Yenileme Fonu Ayrılması İçin Gerekli Şartlar ve Fonun Kullanımı:

Kanunda yer alan düzenlemeye göre hasara uğrayan sabit kıymetler için alınan tazminatların fona ayrılabilmesi için;

- İlgili kıymetin amortismanına tabi bir kıymet olması,
- Bu kıymetin, yangın, deprem, sel, su basması gibi afetler yüzünden tamamen veya kısmen ziyaa uğramış olması,
- Ziyaa uğrayan malların yenilenmesi için mahiyetine göre zaruri bulunur veya bu hususta işletmeyi idare edenlerce karar verilmiş ve teşebbüse geçilmiş olması,

- Alınan tazminat sonucunda bir kar oluşmuş olması yani alınan tazminatın amortisman çıktıktan sonra kalan değerden fazla olması,

Şartlarının bulunması gerekmektedir.

Bu şartların mevcut olması halinde, alınan sigorta tazminatı tutarı ile iktisadi kıymetin amortisman düşüldükten sonraki kıymeti arasındaki pozitif fark, anılan kıymetin yenilenmesi amacıyla fona ayrılabilir.

Fona alınan tutar, yenileme giderlerini karşılamak üzere, pasifte geçici bir hesapta azami üç yıl süre ile tutulabilir. Bu süre içinde kullanılmamış olan tazminat farkları kara ilave olunur.

Üç yıllık sürenin başlangıcı ve fona alınan tutarın kullanım süresi konusunda, yukarıda bahsettiğimiz 16/02 sayılı raporumuzda yapılan açıklamalar aynen geçerlidir. Yani üç yıllık süre, yeni iktisadi kıymetin edinilme süresi olarak anlaşılmalı ve iktisadi kıymet alındıktan sonra, fondaki tutarın tamamı, herhangi bir süre sınırlamasına bağlı olmaksızın yeni kıymetin amortismanlarının itfasında kullanılabilir.

Bu husus, yukarıda bahsettiğimiz özelgenin konusunu oluşturan fabrika binası gibi binalar açısından olaya baktığımızda daha da önemli olmaktadır. Şöyle ki;

Sahip olduğu fabrika binası yangın ya da deprem sonucu yıkılan ve bunun karşılığında sigortadan tazminat alan bir mükellefin, söz konusu fabrika binasını yenileme kararı alması ve bu nedenle de tazminat tutarından kaynaklanan karı yenileme fonuna aktarması ve fabrika inşaatının da üç yıl sürmesi durumunda, yeni yapılan fabrika binası için amortisman ayırmaya başlayacağı tarihte üç yıllık süre dolmuş olacağından, bazı yorumcuların ve Mali İdarenin görüşü doğrultusunda hareket edilmesi ve üç yıl içinde kullanılmayan fonun kara aktarılması halinde, söz konusu mükellef, fon uygulamasından hiçbir avantaj sağlayamayacaktır. Bu durumun ise fon ayrılması ile ilgili düzenlemenin amacına aykırı olduğu açıktır. Bu nedenle ayrılan fonun üç yıllık süre içinde kullanılmaya başlanması halinde fonun, üç yıllık süre ile sınırlı olmaksızın yeni kıymetin amortismanlarında kullanılabilmesi gerekir.

Öte yandan, hasara uğrayan kıymet nedeniyle fon ayrılabilmesi için bununla ilgili sigorta tazminatının da fiilen de alınmış yani tahsil edilmiş olması gerekmektedir. Herhangi bir nedenle sigorta tazminatının, hasarın gerçekleştiği yıl alınmaması halinde, alınmış bir tazminat yani elde edilmiş bir gelir de söz konusu olmayacağından, fon ayrılmasını gerektiren bir durum da söz konusu olmayacaktır. Ancak **hasarın gerçekleştiği yıldan sonraki bir dönemde tazminat alınmış olması halinde**, diğer şartların da mevcudiyeti durumunda alınan tazminat nedeniyle oluşan kar için yine fon ayrılabilme imkanının da olması gerekir. Böyle bir durumda, fonun ayrılması gereken vergilendirme döneminin geçmiş olduğu gerekçesiyle mükellefin anılan düzenlemeden yararlanabilme imkanı engellenmemelidir.

Bu gibi durumlarda yani hasarın gerçekleştiği yıldan sonra sigorta tazminatı alınması halinde, alınan tazminatın tamamı değil, alınan tazminat tutarından önce varsa söz konusu işlem nedeniyle ilgili yılda zarar yazılan tutarın düşülmesinden sonra kalan tutar fona ayrılabilir.

Önceki yılda zarar yazılan tutarın mahsup edilmeden yani bu tutara isabet eden tazminat tutarı gelir yazılmadan tazminatın tamamı için fon ayrılması mümkün değildir.

Sigorta tazminatının, hasarın olduğu yıldan sonra tahsil edilmesine bağlı olarak sonraki dönemde fon ayrılması halinde, üç yıllık süre de hasarın olduğu dönemden değil, fonun ayrıldığı dönemden itibaren hesaplanmalıdır. Hatta tazminat alınmadan önce ilgili iktisadi kıymet yenilenmiş olursa, söz konusu fon, bu kıymetin itfasında da kullanılabilir.

3.2. Üçüncü Kişilerden Alınan Tazminatlar İçin Fon Uygulaması:

Bazı durumlarda, hasara uğrayan kıymet için doğrudan sigorta şirketinden tazminat alınması yerine, hasarın ortaya çıkmasına neden olan üçüncü kişilerden tazminat alınması da söz konusu olabilmektedir. Bu durum, üçüncü kişinin sigorta şirketinin hasarı tazmin etmesi şeklinde olabileceği gibi, bu kişiyi dava etmek sonucu mahkeme kararına istinaden ya da anlaşma yoluyla da gerçekleşebilmektedir. Örneğin, komşu binada çıkan yangın sonucu kendi binası da hasar gören ya da komşu parselde yapılan inşaat nedeniyle kendi binası çöken bir mükellef, uğradığı zarar için komşusunun sigorta şirketinden mali sorumluluk kapsamında bir tazminat alabilir. Ya da uğradığı zararı mahkeme kararıyla komşusundan tazmin edebilir veya anlaşma yoluyla komşusuna zararı karşılayabilir.

Hasara uğrayan kıymetler için bu şekilde üçüncü kişiden alınan tazminatlar için de yenileme fonu ayrılıp ayrılamayacağı konusunda Platformda iki farklı görüş ortaya çıkmıştır.

Birinci görüş sahipleri: düzenlemenin amacı açısından bunun mümkün olması gerektiğini ancak Kanunun lafzının çok açık olduğunu, bunun için mutlaka yasal düzenleme yapılması gerektiğini, dolayısıyla bu şekilde alınan tazminatlardan oluşan kar için yenileme fonu ayrılmasının mümkün olmadığını ifade etmişlerdir.

İkinci görüş sahipleri ise: düzenlemenin ruhunun dikkate alınması gerektiğini, düzenlemenin amacının, hasara uğrayan kıymet için bir tazminat alınması halinde bu tazminatın doğrudan kar yazılması yerine söz konusu kıymetin yenilenmesine imkan sağlamak amacıyla fona alınarak vergi erteleme yapılmak olduğunu, nitekim yukarıda bahsedilen Mali İdare özelgesinde de bu hususun vurgulandığı, ayrıca Kanunun lafzında da sigorta tazminatının mutlaka hasara uğrayan kıymet için düzenlenmiş bir sigorta poliçesinden kaynaklanması gibi bir zorunluluk da öngörülmediği, fon uygulaması için alınmış bir tazminat bulunmasının yeterli olduğu, bunun kimin tarafından ödendiğinin bir öneminin bulunmadığı, bu nedenle de üçüncü kişilerden alınan tazminatlar için de gerekli şartların mevcut olması halinde fon ayrılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Platformda yapılan tartışmalar sonucunda yukarıda bahsedilen ikinci görüş çoğunluk tarafından benimsenmiştir.

3.3. Kanunda Yazılı Olmayan Durumlar İçin Alınan Tazminatlarda Fon Uygulaması:

VUK'nun 329 uncu maddesinde, yangın, deprem, sel, su basması gibi afetler yüzünden tamamen veya kısmen ziyaa uğrayan amortismanına tabi iktisadi kıymetler için alınan sigorta tazminatlarından oluşan karın yenileme fonuna aktarılabilmesi belirtilmiştir.

Oysa ticari hayatta Kanunda sayılan nedenlerin dışındaki nedenlerle de iktisadi kıymetlerin hasar görmesi ya da yok olması sonucu ortaya çıkabilmektedir. Örneğin terör olayları nedeniyle ya da savaş durumunda veya trafik kazası gibi nedenlerle de iktisadi kıymetler hasar görebilmekte ve bu hasar nedeniyle sigorta tazminatı alınabilmesi söz konusu olabilmektedir. Bu şekilde Kanunda sayılan haller dışındaki nedenlerle başka bir ifadeyle kişilerin elinde olmayan nedenlerle iktisadi kıymetlerinin hasar görmesi ve bunun karşılığında sigorta tazminatı alınması durumunda alınan tazminatlardan kaynaklanan kar için de yenileme fonu ayrılıp ayrılamayacağı hususu Platformda tartışılmış ve aşağıda açıklanan gerekçelerle söz konusu tazminatlar için de karşılık ayrılabilmesinin kabul edilmesi gerektiği konusunda görüş birliği oluşmuştur.

VUK'nun 329 uncu maddesinde yer alan düzenlemenin amacı, kişilerin elinde olmayan nedenlerle sahip oldukları iktisadi kıymetlerin hasar görmesi ya da yok olması durumunda, alınan sigorta tazminatları nedeniyle ortaya çıkan karın vergilemesini ertelemek suretiyle kişilerin zarar gören kıymetlerini yenilemelerini teşvik etmektedir. Konuya bu açıdan bakınca, uygulamayı sadece Kanunda yer alan hallerle ortaya çıkan hasarlarla sınırlandırmamak gerekir. Kanunda sayılan haller dışındaki nedenlerle (örneğin terör olayları) bir zarar durumu ortaya çıkması ve bunun için sigorta tazminatı alınması durumunda da anılan uygulamadan yararlanılması gerekir. Bu durum, hem düzenlemenin amacına uygun olacaktır ve hem de uygulamada mükellefler arasında ortaya çıkabilecek farklılıkları da önleyecektir.

Kaldı ki, uygulamanın Kanun maddesinde yer alan hallerle sınırlı olmaması gerektiği, Kanunda belli haller sayıldıktan sonra "gibi" edatı kullanılmasından da anlaşılmaktadır. Kanun koyucu, uygulamayı sadece belirlenen hallerle sınırlandırmamış, benzer durumlar için de uygulamadan yararlanılabileceğini ifade etmiştir. Açıklanan nedenlerle, hasar gören iktisadi kıymetler için alınan sigorta tazminatlarından kaynaklan karların, anılan kıymetlerin yenilenmesi amacıyla yenileme fonuna alınmasına ilişkin uygulamanın, sadece Kanun maddesinde yer alan sebeplerden kaynaklanan hasarlar için değil, kişilerin elinde olmayan nedenlerle ortaya çıkan tüm durumlarda oluşan hasar için alınan sigorta tazminatlarından oluşan karlar için de geçerli olması gerekir.

4. SONUÇ

Bu çalışmamızda, VUK'nun 329 uncu maddesi uyarınca, hasar gören iktisadi kıymetler için alınan sigorta tazminatlarından doğan karın, anılan kıymetin yenilenmesi amacıyla yenileme fonuna aktarılması uygulamasına ilişkin bazı sorunlar ele alınarak tartışılmıştır.

Platformda yapılan tartışma ve değerlendirmeler sonucunda;

- Kanunda yer alan üç yıllık süreden, yeni iktisadi kıymetin edinilme süresinin anlaşılması ve iktisadi kıymet alındıktan sonra, fondaki tutarın tamamının, herhangi bir süre

sınırlamasına bağlı olmaksızın yeni kıymetin amortismanlarının itfasında kullanılabilmesi gerektiği,

- Hasara uğrayan kıymet nedeniyle fon ayrılabilmesi için bununla ilgili sigorta tazminatının da fiilen de alınmış yani tahsil edilmiş olması gerektiği, herhangi bir nedenle sigorta tazminatının, hasarın gerçekleştiği yıl alınmaması halinde, yani **hasarın gerçekleştiği yıldan sonraki bir dönemde tazminat alınmış olması halinde**, diğer şartların da mevcudiyeti durumunda alınan tazminat nedeniyle oluşan kar için yine fon ayrılabilme imkanının olması ve fonun ayrılması gereken vergilendirme döneminin geçmiş olduğu gerekçesiyle mükellefin anılan düzenlemeden yararlanabilme imkanının engellenmemesi gerektiği,

- Bu gibi durumlarda yani hasarın gerçekleştiği yıldan sonra sigorta tazminatı alınması halinde, alınan tazminatın tamamı değil, alınan tazminat tutarından önce varsa söz konusu işlem nedeniyle ilgili yılda zarar yazılan tutarın düşülmesinden sonra kalan tutarın fona ayrılabilceği, Sigorta tazminatının, hasarın olduğu yıldan sonra tahsil edilmesine bağlı olarak sonraki dönemde fon ayrılması halinde, üç yıllık sürenin de hasarın olduğu dönemden değil, fonun ayrıldığı dönemden itibaren hesaplanması ve tazminat alınmadan önce ilgili iktisadi kıymet yenilenmiş olursa, söz konusu fonun, bu kıymetin itfasında da kullanılabilceği,

- Hasara uğrayan kıymet için üçüncü kişilerden alınan tazminatlar için de gerekli şartların mevcut olması halinde fon ayrılabilmesi gerektiği,

- Uygulamanın, sadece Kanun maddesinde yer alan sebeplerden kaynaklanan hasarlar için değil, kişilerin elinde olmayan nedenlerle ortaya çıkan tüm durumlarda oluşan hasar için alınan sigorta tazminatlarından oluşan karlar için de geçerli olması gerektiği,

Konularında mutabık kalınmıştır.